

ALBINA CARPAȚILOR.

Apăre 1 cōlă și jumătate pe săptămână. ABONAMENTUL pentru Austro-Ungaria: pe an 8 fl., pe 6 luni 4 fl. 40 cr., pe 3 luni 2 fl. 40 cr.; pentru România: pe an 20 lei, pe 6 luni 11 lei, pe 3 luni 6 lei. — Un număr 20 cr. s'eu 45 bani. — Un volum à 6 cōle 70 cr. s'eu lei 1'70. — La 10 esemplare 1 rabat. Abonamentele se fac la editorul Visarion Roman în Sibiiu, la colecetanți, la oficiile postale și la tōte librăriile.

O tragediă din țile bētrâne.

(Narațiune istorică *).

Dela anul 1595 până la 1608 a domnit în Moldova principele Eremia Movilă, care se trăgea dintr'o familie boerescă din cele mai vechi și mai vestite.

Acest Eremia Movilă pe timpul Domniei Iancului-vodă Sasul și a cumplitului Aron-vodă pribegise de mai multe ori în țera leșescă, unde intră în legătură de amicitie cu o parte a nobilimei polone și câștigă favoarea regelui Sigismund III.

În anul 1593 vornicul Eremia Movilă căpătă dela Dieta Poloniei indigenatul de nobil polon; ăra după două ani armele polone îl rădicară pe tronul Moldovei. La anul 1600 vestitul cancelar și general polon Ioan Zamoiski apără pe Eremia încontra Domnului țerei românesci, Mihaiu Viteazul.

Eremia Movilă, ajungând la Domniă, se închinase de bună voiă regelui polon și i se făcuse vasal. Însă pe de altă parte el trebui să păzescă snpunere și față de Turci, în puterea vechielor aședeninte ale țerei. Acest principe avea decă meșteșugul a servi la două domni deodată, și Sultanului și regelui Sigismund III. Cu banii tōte se pot face. Eremia plătia Turcilor haraciul stipulat, plătia și regelui polon un tribut anual, dar acest din urmă dela sine, ăra nu din visteria țerei: el mai împlea pe sub mână și pungile unor magnați poloni, de ale căror brațe avea mare nevoiă.

Pe Eremia nu-l durea nici de independința și de binele țerei, nici de demnitatea poporului. Grija lui cea mai mare era de-a se ținea la Domniă cu ori-ce preț și prin ori-ce mișloc. Și Domnia nu o lăcomia numai pentru sine, ci o poftia și pentru urmașii săi de parte bărbătescă. El găsi modru de-a îndupleca atât pe Turci, cât și pe Leși, ca să recunoscă fiilor săi dreptul de prinți ereditari.

De altfel nu se pōte țice despre Eremia-vodă, că ar fi fost togmai rău și nedrept față de supușii săi. Miron Costin îl caracterisează astfel: „Era om întreg la minte, nerăpitor, nemândru, neversător de sânge și dumdneșcesc.“

Cum a fost, cum n'a fost, destul că avere mare și-a strîns. Cu ajutorul acestei averi și prin simpatiile sale polone, Eremia Movilă se făcu foarte renumit și foarte popular în țera leșescă. Cei mai de frunte magnați leși, din casele cele mai strălucite, se îrtreacău care de care să devină gineri Domnului moldoven. — Eremia muri în anul 1608.

El lăsă după sine o casă întemeiată, o familie înflorită: trei feciori și trei fete, după alții patru. Feciorii Constantin, Alesandru și Bogdan erau minorenii la mōrtea tatălui lor; cel mai mare abia putea să fiă de țece s'eu unsprădece ani. Fetele lui Eremia au fost Regina, Maria și Alesandrina, pe care unii o numesc și Caterina. Două se măritaseră încă pecând trăia Eremia, și anume: Regina după nobilul polon Mihail Visnioviecki, starostele de Obruci, Maria după Stefan Potocki, voevodul de Braclavia ăra cu a doua căsătorii după Nicolae Firlei, voevodul de Sandomiria, Alesandrina deveni pe la anul 1617 soția principelui Samuil Corecki. Așa dară toți ginerii lui Eremia era Poloni, flōrea nobilimei.

Înainte de-a închide ochii, Eremia designă urmaș în Domniă pe fiul s'eu Constantin; ăra pe fratele s'eu Simeon, care fusese cât-va timp Domn în țera românescă, îl rugă să pōrte grijă de copii și de Dōmnă. Adecă Eremia pusese pe Simeon tutor peste familia sa, pusese, fără s'o scie, pe lup cioban la oi.

Simeon, ce e drept, ajunsese și el la bune bētrănete; dară din inima lui tot nu se stinsese încă pofta cea înflăcărătă de Domniă. Apoi avea și el copii, și la acestia se gândia mai mult, decăt la nepoți: o slăbiciune de tată și nimic mai mult.

*) Vești Cron. Rom. de G. Șincai; Letop-țer. Mold. de Miron Costin; Tesaur de monumente istorice de Dr. Al. Papiu Ilarianu.

După mórtea lui Eremia, Simeon nu mai ținu samă de cuvintele lui. Tutorul luă însuși Domnia, érá pe Constantin îl lăsá frumos la o parte.

Boerii și țera tăcură și se închinară; erau mai bucuroși de Domn bătrân, cu mintea cóptă și cu iscusință. Mai rămăneau însă Leși și Turcii, cari și unii și alții recunoscuseră fiilor lui Eremia dreptul de ereditate. Simeon găsi mișloc de a-i îmblândi și de a-i trage în partea sa. Turcilor se vede, că le-a scos ochii și le-a astupat gurile cu câte-va pungi de bani. Pe Poloni îi luá cu binele și cu politica.

Simeon scrisese adecă regelui Sigismund III: că Moldovenii, după cum le e firea, se vor revolta, decă vor vedea în scaunul țerei copil, ori femeia; că revolta ar da loc unei năvăliri din partea Turcilor; drept aceea el a luat însuși Domnia spre a scuti țera de tulburări și de cutropiri; că el încă va fi supus și credincios regelui, numai să-l întărescă în Domniă până va mai cresce Constantin.

Ginerii lui Eremia aveau în Polonia mulțime de dușmani și de rivali. Aceștia paralisară ori-ce încercări de intervenire în favórea lui Constantin și stăruiau pe lângă regele de-l îndemnau, să recunoscă pe Simeon ca Domn al Moldovei. În cele din urmă regele se înduplecă și trâmise pe prefectul de Camenița Ioan Potocki, fratele lui Stefan Potocki, la noul principe, ca să reguleze cu densusul pozițiunea văduvei și a copiilor lui Eremia. Simeon se legă în presința solului polon, că va da cumnatei și nepoților săi destule venituri din partea țerei, pentru ca densusii să pótă trăi domnesce ca și până atunci; el mai renoi și încredințarea că, după mórtea sa, Domnia are să trecă la nepotul său Constantin.

Lucrurile remaseră la atâta și Potocki se duse éráși, de unde venise. Astfel țera era în pace; Turcii se arătau mulțămiiți, érá Leși n'aveau încărău.

Dară nemulțămiiță era Elisabeta, văduva Eremiei, ea și cu ginerii ei poloni și cu tótă partida acestora, (cea din Polonia), că-cí în Moldova nu aveau nici o partidă. Acéstă femeia „răpitoare și de frica lui Dumnezeu depărtată“, cum îi dice Miron Costin, era invidioasă, suméță, rea, ambițioasă afară din cale și lacomă de Domniă. Ea d'abia apuca să vedă pe fiul său Domn, pentru ca să pótă domni însași în locul lui. Turba de mânia și de necaz sciindu-se pe sine mai pe jos de nevasta lui Simeon, care din jupănésă ajunsese acum Dómnă, érá pe fiii săi sciindu-i mai pe jos de verii lor, cari din feciori de boer ajunseră acum coconii de Domn. Elisabeta nu era capabilă să îndure atâta umilință pe timp îndelungat. Dară pentru moment n'avea ce face, trebuia să rabde. Din Polonia nu-i venia ajutor, în țera nu era încă posibil de-a forma vre o partidă de boeri încontra lui Simeon.

Cu tóte acestea văduva Dómnă nu puse, cum am dice, arma de cuiu. Ea știu, cum să porțe grijă de viitor. Nu trecea și lăsată de Dumnezeu, în care neastempărata babă să nu țesă intrigă, să nu urzescă planuri și uneltiri, să nu mediteze răsbunare.

Într'aceea Simeon încă făcea tot ce-i sta prin putință, ca să se recomande cât mai bine țerei, Turcilor și Leșilor. El socotia, că prin nimic nu ar putea servi mai bine cauza fiilor săi, decăt printro purtare înțeleptă și modestă, mai ales față de boeri. Avea Simeon cinci feciori tot unul ca unul, și anume: Mihăilaș, Gavril, Moise, Ioan și Petrașcu. Aceștia începeau acum să rivalizeze pe față cu verii lor.

Pe de altă parte soția lui Simeon încă nu era mai puțin ambițioasă, decăt cumnată-sa Elisabeta; ea lucra din resputeri să descrediteze casa lui Eremia și să rădice creditul fiilor săi. Spre a descredita casa lui Eremia era de ajuns, ca cineva să aducă aminte boerilor, la ce avea să se aștepte țera din partea ginerilor aceluia, în casul când Constantin său alt frate al lui ar isbuti să cuprinđă tronul. Moldovenii erau mâncați de străini și se feriau de ei ca de ciună.

Simeon după tótă probabilitatea a domnit până pe la anul 1610. Se pare, că mórtea lui nu a fost curată. Lumea bănuia, că l'ar fi otrăvit cumnată-sa Elisabeta. Nimic mai posibil: o femeia ca dēnsa ar fi fost în stare să comită ori-ce crimă, numai să-și netezescă mai curēnd calea către Domniă.

După mórtea lui Simeon începu a se juca în Moldova o tragedia din cele mai grozave și mai sângeróse.

Pentru moment urmă o gâlcévă urită, o strașnică agitațiune între mueri și copii, între boeri și străini. Văduva Eremiei pretindea acum Domnia pentru fiul ei Constantin susținēnd, că Simeon n'a fost Domn, ci numai tutor; văduva lui Simeon dicea, că mai cu cale este, ca după tată să urmeze fiul, ér nu nepotul; că fiul ei fiind mai de ani, e și mai harnic de Domniă.

Boerii se împărechiară în două partide; dar cei mai mulți erau de-aí casei lui Simeon, din simplul motiv, că acéstă casă nu se răđima atât de mult pe străini.

Mihăilaș avea în mână și oștirea remasă dela tatăl său, atât cea de țera, cât și cea simbriașă, apoi Turcii de prin țerile vecine încă trăgeau mai mult în partea lui. Pe când Elisabeta se încerca să înstrăineze prin daruri pe ostașii turci de către Mihăilaș, acesta se proclamă Domn. Cei mai mulți boeri veniră de-i sărutară mâna și peste curēnd îi veni apoi, în semn de întărire, și stégul dela Pórtă.

Casa lui Eremia era consternată și nu se mai credea destul de sigură în Iași. Văduva Dómnă, cum se vedu părăsită de țera, hotări a-și căuta scăparea la ginerii săi în Polonia.

Într'una din zile Elisabeta se rădică din capitala Moldovei cu tótă familia și cu puținii boeri, cari mai țineau la casa ei. Locuitorii se uitau cu nepăsare la carele, ce duceau averile pribegilor. Póte că bătrâna Dómnă va fi avut de gând să îndoișeze inima poporului prin acéstă privelisce de espatriare. Îndeșert! Moldovenii mai veduseră pe Movilescă apucând drumul străinătății. De astă dată regretele țerii nu puteau să-i însoțescă în călătoria lor; că-cí o țera rósă de străini nu are nici o compătimire cu aceia, cari își pun în străini speranțele lor.

Lui Mihăilaș nu-i veni bine, când vedu pe acei câți-va boeri, că se duc în pribegia cu verii săi; el bine scia, că toți boerii pribegi lucréză spre surparea și stricarea Domnilor. Drept aceea trâmise în pripă o mână de ostași, ca să întórcă din drum pe partizanii Elisabetei. Ostașii, de voiă de nevoiă, se mulțămiră a jăfui carele pribegilor și cu atâta se reîntornară la Iași. O isbēndă ca acéstă nu folosi mult noului principe.

Ginerii Movilóei și amicii lor nu dormiau în țera leșescă. Înțelegēnd ei, că Constantin și de astă dată a fost scos din Domniă, săriră cu toții întru apărarea lui. Strinseră în pripă toți ómenii, ce aveau în armata polonă, și-i porniră fără întârđiere în spre Moldova. Ioan Potocki, prefectul Cameniței, se puse în fruntea acelor ómeni.

Mihăilaș prindând de veste, că Leșii vin să-l atace, chiemă sub stéguri óstea sa moldovenescă și o împreună cu Turcii și Tătarii, câți avea cu lăfă pe lângă sine. El numai decât plecă întru întempinarea Leșilor. Ambele oștiri se întelniră la Ștefănesci. Aici avea să se alégă între Mihăilaș și Constantin; alegerea atărna dela norocul luptei. Mihăilaș avea mai multe prospecte de biruință; dară, după cum se vede, Elisabeta făcuse deja de mai înainte ce făcuse. Când se dete semnalul de luptă, Turcii lui Mihăilaș nu vrură să se misce din loc; nu încape nici o îndoielă, că ei erau cumpărați. Acastă purtare perfidă și mișelăscă a Turcilor decise lupta în favoarea lui Constantin.

După biruință Constantin se întorse la Iași cu toți ai săi și luă Domnia. Feciorii lui Simeon și mama lor nu mai aveau încătrău; nu le rămânea alta, decât să fugă și ei din țeră. Erau incredințați, că mătușa lor nu-i va erta și nu va întărđia de a-i supune la cele mai aspre pedepse.

Țera suferi și acastă prefacere a Domniei fără nici o împotrivire. Lucru firesc! Moldova de pe timpul Movileștilor nu mai era cea din Țilele lui Ștefan-cel-Mare. Încălcările inamicilor esterni, precum și tulburările din lă-întru aduseseră țera la mare ticăloșia. Abia în două-trei județe se mai manifesta din când în când puterea de viață a poporului român; restul locuitorilor se deprinsese cu umilința și cu ingenuchiarea.

Dela un timp și Turcii se mai muiară, tot prin farmecul plócnelor. Pórta primi acum pe Constantin, așa cum primise mai înainte pe Simeon și apoi pe Mihăilaș.

Elisabeta Movilă și ginerii săi erau érași la largul lor; puteau chivernisi țera, puteau juca pe boerii, cum le plăcea. Constantin numai cu numele era Domn; în realitate Domnia apucase cu totul pe mânilor vėduvei, pe mânilor babei. Consiliarii acesteia nu erau boerii țerei, ci Polonii. Constantin, tiner și fără sfat, sēmēna a păpușă purtată de alții. El nu-și împlinia datoriile nici către supuși, nici către Turci. În loc de a plăti Porții tributul, ce nu i se putea refuza, el împărția veniturile țerei cu cumnații săi și cu rudele lor.

Turcii vėdēnd acastă purtare a copilandrului de pe tronul Moldovei, începură a-i arėta semne de nemulțămire și a-l dojeni. Dar lui Constantin prea puțin îi pėsa de acele dojene, până scia pe Visnioviecki și pe Potocki mari și tari.

Pórta răbdă, cât răbdă, dar dela un timp își perdu răbdarea și puse gând rėu asupra Movileștilor.

Pe atunci se găsia la Pórta, în trebile de ale țerei, un boer moldoven cu numele Ștefan Tomșa din satul Otești, în ținutul Putnei. Acesta scia, cum merg lucrurile în țeră; el cunoscea bine și pe Turci. Băgase de samă, că Turcii nu mai caută cu ochi buni la Movilești. Tomșa era cunoscut Porții, éra cu Vezirul de atunci avea amiciă intimă.

Tomșa începuse decă a âmbla pentru Domnia Moldovei, ca unul ce se precepea a bate fierul, până e cald. El acusa, înegria în tot felul pe Constantin și pe cumnații lui. Sultanul nu prea așteptă rugat; el dete lui Ștefan Domnia și-i puse la dispozițiune o oștire de Turci și de Tătari, ca să-l așede în scaun.

Acăsta s'a întemplat pe la anul 1612.

Constantin și cei de pe lângă dēnsul nici că se gândiau la unele ca acestea; lor nici prin minte nu le trecea, că s'ar mai afla acum cineva ca să le dispute Domnia.

Dincontră, Movileștii se credeau mai siguri, decât ori-când. Dar într' una din Țile sosi pe neașteptate la curtea din Iași sdrobitórea veste, că Ștefan Tomșa a intrat în țeră cu stég de Domniă. Palatul domnesc deveni din nou teatrul consternațiunei și al confuziunei. Constantin se speria ca un copil și-și eși din fire; vėduva Dómna scărșnia de mănă în neputința de-a face alt ceva; Polonii își perdură capul și cumpėtul; bieții boeri, la rēndul lor, încă nu prea sciau, ce să facă și de ce să se apuce.

Domnia avea forțe puțină oștire, éra ómenii lui Visnioviecki și ai lui Potocki érau departe. Într' aceea pericolul tot crescea. Tomșa se apropia de capitală îngrădit de arme străine. Pentru moment nu putea fi vorba de nici o apėrare.

Casa lui Eremia se vėdu a două oră în necesitatea de-a părăsi Iași. Calea mântuirei și acum, ca tot deuna, ducea spre țera leșecă. Constantin fu însoțit la Camenița nu numai de cei din familiă, dar și de câți-va boeri, între cari cei mai de frunte erau: bėtrānul Nistor Ureche vornicul, tatăl vestitului cronicar, Balica hatmanul, vechiū amic al Movileștilor, Chirița postelnicul, Miron stolnicul și inimosul june Vasile Stroiči, care aparținea celei mai de frunte case boeresci și al cărui tată fusese amic credincios al lui Eremia Movilă.

Ștefan Tomșa intra în Iași fără să întempine vre o resistință din partea cuiva.

Ginerii Movilóei și partizanii lor se adresară în grabă către regele Sigismund III. și-l rugară să întrevină chiar și cu armele în favoarea lui Constantin și să alunge pe Tomșa din Moldova. Regele însă nu voia cu nici un preț să-și creeze încurcături cu Turcii. Drept aceea el nu numai că refuză d'a se amesteca în trebile Moldovei, dar dete încă și ordin, ca nici unul dintre snpușii săi să nu cuteze a trece cu armele peste hotarele țerei vecine.

Ștefan Potocki, soțul Mariei Movilă, nu crestă întru nimic acel ordin al regelui. El strinse de prin cetăți câteva mii de ómeni cu lăfă, adună în jurul său mulțime de tineri nobili, cari voiau să învețe meșteșugul resboiului.

Ștefan Potocki ardea de nebuna poftă de-a rėsbuna el singur strėmbătatea adausă cumnatului său Constantin. El nu voia să pėrdă timpul cu trăgănări; porni decă fără nici o amēnare și nu se mai opri până în Camenița, unde era așteptat cu mare dor de curtea principelui fugit. Aici se ținu un consiliū de resboiū, la care luară parte toți boerii poloni și moldoveni. Toți, afară de Nistor Ureche, au găsit cu cale, să năvălescă pe Tomșa înainte de a-și putea întări Domnia. Ci mai rar sfatul bun din creerii Leșilor!

Bėtrānul Ureche, om pățit și întreg la minte, se împotrivia dicēnd: Moldovenii sunt poftitori de Domniū noue și din cauza acăsta ei vor ținea de o cam dată cu Ștefan Tomșa. Să lăsăm decă Domnia acestuia să se mai învechiască, apoi să rădicăm armele asupra lui.

Acesta era sfatul cel mai bun și mai înțelept.

Dară sumeția polonă pe de o parte, și pe de alta lăcomia și neastėmpėrul Movilóei nu se puteau împăca nici decum cu înțelepciunea. Potocki și Constantin își împreunară micile lor cete și eșiră din Camenița, însoțiti de boerii moldoveni. Singur vornicul Nistor Ureche nu voi să ia parte la o espedițiune, al cărui rezultat îl prevedea cu siguranță; el rămase acolo, unde se afla. Vėduva Elisabeta încă nu se mișcă din țera leșecă.

Oștirea celor două cumnați se îndreptă spre apa Prutului. „Și mergea Potocki nu ca la o luptă, ci ca la o nuntă.“ Încredut în sine și îngâmfat, cum era, el nu găsea de cuviință nici măcar a mănține disciplina militară la omenii săi, necum să-și fi bătut capul cu pregătirea vre unui plan strategic. Potocki atât de mult despretuia pe inamic, încât își nălucia, că va fi de ajuns să se arete pe câmpul de bătaia pentru a repurta cea mai strălucită biruință. Moldovenii aveau multă dreptate, când diceau despre Leși, că sunt oameni fără creeri.

Stefan Tomșa fusese mai prevădător și cu mai multă precauțiune. El măcar că avea lângă sine pe Cantemir-mirza cu Tătari din Bugéc și pe Husein-aga cu Turci dela Dunăre, totuși se mai căpui și de oște de țără. Preste acestea, el chiemă sub drapelele sale și pe nise e căpitanii vestiți din țera românească, cari serviseră odinioară în armata lui Mihai Viteazul. Așa dară Tomșa se pregătise bine, încă mai bine decum trebuia.

Noul Domn purcese în marșuri grabnice la Prut. El găsi pe inamicii săi tăbăriți într'o cotitură a fluviului, într'un loc numit Cornul lui Sas. Tomșa era cel puțin de două ori mai tare, decât Movilescii; prin urmare biruința nu putea să-l coste multă ostenelă. Leșii lui Potocki și Moldovenii lui Constantin nu putură susține nici măcar prima năvală din partea dușmanului: ei fură înfrânși la cel dintâiu întemпин. Vai de bieții Poloni! Unii au fost tăiați bucați, alții se

inecară în Prut; erau câți remaseră nemâncați de sabie și neînghițiți de valuri, cădură toți robi la Turci, și la Moldoveni. Boerii cei de frunte ai lui Constantin apucară pe mâna lui Tomșa; în cele ce urmăză le vom vedea și sfârșitul.

Acum vedu și Stefan Potocki, că nu sunt în toate zilele Pascile, cum dic Moldovenii. Nesocotitul Polon își făcuse de cap cu sumeția lui. Decă s'ar fi pregătit cum se cade, pôte că i-ar fi succes să mai împutineze secerișul morții printr'o retragere bine chibzuită. Dar necum să scape pe alții, Potocki nici pe sine nu se putu scăpa. Vădându-se la mare nevoie, el se ascunse printre carele haiducilor căutând modru de-a fugi. A fost însă descoperit și scos la ivelă. Tomșa îl dete Turcilor, ca să-l pornescă

la Constantinopole, unde era sigur, că va fi aruncat în faimăsa temniță numită Edicula.

După prinderea lui Potocki biruitorii împărțind jaful și captivii își luară ziua-bună și-și căutară de drum. Turcii și Tătarii se îndreptară spre țerile lor, erau Tomșa se grăbia să ajungă la Iași, ca să-și inaugureze Domnia prin versări de sânge.

Dar unde era Constantin-vodă? ce devenise el în învălmășela dela Cornul lui Sas? Nenorocitul tinăr a trebuit să plătescă cu viața greșelile cumnaților și păcatele mamei sale. Eță cum ne descrie Miron Costin perirea lui: „Era Constantin-vodă au căzut pe mâinile unui Tătar, carele,

înțelegând cine este, vrând să-și facă cinste la Hanul, ferindu-se de Cantemir, dimpreună cu nise cetași ce avea Tătarul, au fugit cu Constantin-vodă și cu un Comis anume Mihălescul; și decă au sosit la Dașeu, ferindu-se Tătarii și acolo de Turci să nu iea pe Constantin-vodă dela mâna lor, au găsit o luntre mică și s'au băgat să trecă singuri Tătarii peste apa Niprului; s'au scornit vântul și s'au împlut luntrea de apă, și acolo s'au înecat Constantin-vodă, în Nipru.“

Betrâna Moviloe aștepta în Polonia, să i se aducă veste de isbândă. În locul isbândeii i se vesti catastrofa dela Prut. O altă maină ar fi fost detunată până în adâncul inimei de-o scire ca acesta, ar fi renunțat la ori-ce întreprinderi aventurose, n'ar fi mai mânia pe Dumneșu cu fapte nebune.

Louis-Adolf Thiers. (La pag. 42.)

Dară Elisabeta era orbită de strălucirea aspirațiilor sale; inima i se împietrise cu totul în urma întemplerilor, prin care a fost trecut dela mórtea lui Eremia încóce. Ea era una din acele ființe, pentru care câmpul patimelor și al ambițiunei e cu mult mai vast, decât ca să i se pótă găsi vre o margine, fiă chiar marginea imposibilului. Elisabeta își pusese în cap să domnescă, — eță unica ei țintă. La această țintă voia să ajungă cu ori ce preț. Mórtea fiului și captivitatea ginereului o inverșunară și mai mult asupra lui Tomșa, dar nu o putură îndupleca să ocolescă asemenea pericole pe viitor. În familia ei mai erau și alte capete de rēpus; ea ar fi fost în stare să le repună pe toate fără nici o muștrare de cuget; era de ajuns să rămână un

singur cap, adecă al ei, ca să pörte coróna domnescă. Aşa dară Elisabeta era resolută a merge înainte pe calea, ce apucase.

Pe când ambiţoşa văduvă jura în Polonia răsbunare lui Stefan Tomşa, acesta, la rândul său, stropia cu sânge treptele tronului din Iaşi. Era om cumplit, răsbunător şi neîmpăcat faţă de orî-ce inimic personal. Nu erta nici cea mai mică greşelă, pedepsia adese orî fără judecată. Crudel şi tiranic, ca şi Alesandru Lăpuşneanu, Tomşa avea întru nimic sângele supuşilor săi; el omoria pe cei mari, ca să câştige prin această simpatia poporului de jos.

După ce intră cu triumf în capitala ţerei, noul Domn nu avu altă grijă mai înţeitore, decât aceea de-a pedepsi pe boerii prinşi în lupta dela Cornul lui Sas. El chiamă pe aceşti nenorociţi înaintea feţei sale de basilisc şi luând pe fiă-care în deosebî îl muştra cu următoarele cuvinte: „Să nu te erte Dumneşeu cu acel cap mare al tēu!“ Apröpe de boeri stătea un ţigan călău, despre care ne spune Miron Costin, că era „gros şi mare de trup.“ Acest „perdeştor de ómenî“ dicea cătră Tomşa arătând la boeri: „Dómne! s'aú îngrăşat berbecii, bunî sunt de junghiat?“ Stefan-vodă rîdea şi dăruia banî călăului.

Ţiganul plecă cu boeri la marginea oraşului, ca să-î junghie şi să-î tragă în ţepă. Între cei osândiţi la mörte se afla şi inimosul june Vasile Stroici. Pe acesta Domnul hotărî să-l erte; îl trämise însă la locul de supliciü, ca să se înspăimēnteze vedēnd cu ochii mörtea tovaroşilor săi.

Vasile Stroici nu scia nimic de această hotărîre a Voevodului; el socotia, că are să möră dimpreună cu ceialaltî boeri. Ca să nu möră nerăsbunat, junele îndrēsneţ sări la unul dintre dorobanţi, ce-l însoţia, şi cercă să-î smulgă sabia din tēcă cu scop de-a năvăli preste ómenii lui Tomşa. Dorobanţi îl împresurară iute din tóte părţile, puseră mâna pe dēnsul şi-l readuseră la Stefan-vodă, căruia îi povestiră tótă întâmplarea. Atunci Domnul dete ómenilor săi ordin

să omóre pe acel brav boer, al căruî curagiü îl pusese în uimire.

Movilescii perdură în Vasile Stroici pe unul din cei mai devotaţi partizanî ai lor.

Ētă în ce mod şi-a înăugurat Stefan Tomşa Domnia în ţera Moldovei. Pe tot timpul Domniei sale, — de altfel n'a domnit decât patru ani, — Stefan Tomşa rămase fidel mactimeî tiranilor: să mă urēscă, numai să se témă de mine.

Da, supuşii, mai ales boerii, uriaü pe acest Domn şi se temeau de dēnsul; dară şi Tomşa se temea de boerii săi. Téma făcea să nască în mintea lui prepusurî, érá prepusurile îl împingeau apoi la cruşime, la vērşări de sânge. El a tăiat în mai multe rânduri chiar boeri de aceia, cari nu erau de casa lui Eremia Movilă.

Înspăimētaţi de atâtea cruşini şi vērşări de sânge boerii se vedură puşi în necesitatea d'a se revolta încontra lui Tomşa. În anul 1615 ei urşiră un complot, apucară armele aşedēndu-şi tabera la un sat apröpe de Iaşi. O parte din oştirea aflătore în capitală trecu în partea rebelilor. Voevodul fu provocat cu binele să se lase de Domniă şi să éşă din ţeră. La început Tomşa se spăriase, dar spaima lui nu ţinu mult.

Acest Domn arēta o energiă extraordinară, de câte ori era vorba d'a-şi apēra propriile sale interese; în faţa pericolului el mai nici odată nu-şi perdea firea.

Pentru a desarma pe boerii revoltaţi Tomşa îşi luă refugiul la locuitorii capitalei şi la nisce călăraşi din provinciă. Afară de aceea, el sciu să ţină în credinţă şi pe acea parte a oştirei din Iaşi, care n'apucase încă a face causă comună cu rebelii. Prin farmecul banilor şi al promisiunilor de tot felul Stefan-vodă isbuti a stringe sub stēgurile sale puteri fórte considerabile, cu care a înfrânt pe boeri la cel dintăiu întâmpin. Togmai biruinţa această a fost începutul cădereî Voevodului. (Va urma.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Doine populare române din Bucovina.

I. Bētrānul.

Frunđă verde stejerel,
Când eram eü tinerel
Luam satul de-a lungul,
De-a lungul şi de-a latul.
Care mändră mă videa
Cu mändru că-mî făcea,
Porşile că-mî deschidea
Focu'n vatră-l desvălea
Făcliî pe masă punea,
În casă că mă poftea
Şi din gură că-mî şicea:
„Vină, bade, pe-acolea,
„Că tu esci de sama mea.“
Şi cu vin că mă cinstia
Nume mie că-mî punea:
„Spate late de voinic,
„Buze moi de copil mic.“
Frunđă verde lemn dubit,
După ce-am înbētrānit,
Luam satul de-a lungul,*
De-a lungul şi de-a latul,
Care mändră mă videa
Ca pe căni mă hicia
Şi din gură că-mî şicea:

„Ce caţi, bade, pe-acolea,
„Că nu esci de sama mea?!“
Porşile că-mî închidea,
Făcliile le stîngea,
Focu'n vatră'l învălea,
Nume mie că-mî punea:
„Spate late 'ncărjobate,
„Buze moi, dăbălăzate.“

II. Nevasta ostaşului.

Frunđă verde stuh de baltă,
Când eram la mama fată,
Māncam turtă cöptă'n vatră
Şi rasă pe răşetóre
Şi-mî era faşa ca flóre.
Tótă lumea întreba:
„A cui este copila?
„Că rumēnă-i e faşa
„Şi albă-i e cămaşa.“
Dar de când m'am măritat
Peste multe scārbe-am dat.
Mānānc pāne şi béu vin,
Trupul meü varsă venin.

Tótă lumca stă şi 'ntrebă:
„A cui este nevasta?
„Că nēgră-i e cămaşa,
„Şi arsă-i e inima.
„De ce-i e inima arsă?
— După cel ce-i dus de-a casă!
De ce-i e inima scrum?
— După cel ce-i dus la drum!
De-aş sci bişa*) c'ar veni,
Cārarea i-aş zugrăvi
Şi frumos i o-aş plivi
Şi de érbă şi de nalbă
Să-i remăc tot curată.
Că de când bişa s'a dus
Dóue florî în prund am pus.
Florile mi-au înflorit
Şi bădişa n'a venit.
Bădişa meü s'a iubit
Şi mi s'a căletorit,
Şi s'a dus bădişa dus,
Şi s'a dus cu óstea 'n sus,
Şi s'a dus şi n'a venit,
Of! amar m'am mai scārbit!

*) Bădişa.

III. Zurbagiul.

Frunză verde rumpe-te-oiu,
Pe genunche pune-te-oiu
Cu condeiul scriete-oiu
Codrul negru trece-te-oiu.
Nu te-oiu scrie cu-argințel,
Că de-acela-i pușintel,
Ci te-oiu scrie cu cernelă,
Că este destulă'n țără.
Luai cōla de hârtiă
Și condeiū să prind a scrie.
Scrisei două, trei rânduri
Și mă luai pe gânduri,
Și gândind pe loc am stat,
Lui Dumneșeu m'am rugat
Să-mi deperte gândurile
Ca să-mi sfârșesc rândurile.
Gândurile n'a nctat,
Rândurile n'am gătat.
Pusei condeiul pe masă.
Și mă mai primbai prin casă.
De la ușă pân'la masă.

Ecă puica într'n casă
Scârbită și măniosă.
Puiculița mea iubită!
De ce esci așa scârbită,
Scârbită și superată,
Dor' nu te-am iubit vr'odată?
Poți tu, mândră, țice ba,
Că nu te-am iubit când-va?
Și poți țice, mândră, deū,
Că nu te-am sărutat eū?
De te-am iubit, să mai viū,
Hotăresce-mi, ca să sciū!
Orī mă omorī să nu fiū,
Că 's copil de zurbagiū.
Nu's pruncul unui bețiū,
Ci singur ės zurbagiū,
Care port otrava'n brău
Să omor omul de viū . . .
— „Ba eū, bade, nu pot țice,
Că ți-a fost gurița dulce!“ —

IV. Puica celitūă *).

„Frunză verde trei agude,
Arde focu'n paie ude,
Strig la puica, nu m'aude.“
— „Ba te-aud, bădiță, bine,
Dar' nu pot eși la tine,
Că dușmani's lângă mine.
Vină, bade, mâne séră,
Că se duc dușmani'n țără.
Vină, bade, pe din dos,
Unde-ī ușa de rogoz,
Puī o mână pică jos.
Vină, bade, pân' la prag
Și mă 'ntrebă de ce zac,
Că eū nu zac nici de-un reū,
Ci eū zac de dorul teū.
Vină, bade, de-ī veni,
Numai nu mă celui! . . .
Celușcă-te o lume,
Cum m'ai celuit pe mine!
Celușcă-te o țără,
Cum m'ai celuit a séră!

*) Inșelată, amăgită.

Louis-Adolf Thiers.

Diua de 3 Septemvre 1877 s'a înscris deja în analii Franciei ca o țic de doliū național. În acea țic Franția a pierdut pe cel mai mare și mai ilustru om de stat, din căți a avut vre-odată. Adolf Thiers a trecut din lumea acēsta: sufletul lui a scuturat povara de 80 de ani și s'a înălțat în luminosele regiuni ale nemurirei. Mórtea, ne-impăcata dușmană a nēmuliū omenesc, a tăiat acestui mare bărbat firul vieții togmai în acele momente, când Franția întregă, ba putem țice, tōtă lumea civilisată își avea pririle țintite asupra lui, când dela nemărginitul seū devotament se așteptau nōue și mari servicii pentru patria sa. Acēstă împrejurare făcu, ca cu atât mai mare să fiă durerea poporului francez, cu atât mai adâncă impresiunea produsă asupra lunei civilisate. Da, Thiers nu e jălit numai în patria sa, ci și în alte țeri; renumele lui nu s'a închis între frontierele Franciei, ci a ajuns, așa țicēnd, până la marginile pământului. Pe de o parte, el a aparținut Franciei ca om politic, ca literat, ca orator și mai presus de tōte ca mare patriot; pe de altă parte, el a aparținut lunei întregi, ca reprezentant epocal al secolului seū și al civilizațiunei, ca lucēfēr, ce și-a revērsat lumina preste tōte țerile și preste tōte popōrele. Dēcă spre caracterizarea ómenilor mari din țilele nōstre ar fi, ca să ne servim de nisce descrieri, împrumutate dela poeți, apoi fiind vorba de Thiers, nu ne-am sfii cătuși de puțin a-ī aplica laudele prin care Homer celebră pe betrānul Nestor. Thiers ca om politic a fost un adevērat Nestor: el a trăit pentru mai multe generațiuni și de pe buzele lui se coboria vorbirea înțelptă asemenea unui lanț de aur.

Louis-Adolf Thiers s'a născut în Marsilia la 16 aprile 1797; s'a născut adecă într'un timp, când Franția era agitată de întēmplările marei revoluțiuni, când pe orizontul ei începuseră să strălucescă stēua marelui Bonaparte. Thiers se trāgea dintr'o onorabilă familiă de comercianți marsilianī, care era înrudită cu familia fraților Chénier. Studiile gimnasiale tinerul Adolf le-a absolvat cu ajutorul unei burse în liceul din Marsilia. După ce eși din liceū, trecu la facultatea din Aix, unde termină cursul drepturilor. Ca

student în drept el făcu în Aix cunoscintă cu d. Mignet, cu care a întreținut până la mórte cele mai intime raporturi de amiciă.

Absolvând facultatea de drepturi, Thiers ar fi putut să îmbrățișeze cariera de avocat; dară el nu avea mare inclinațiune pentru acēstă carieră. Era mai aplicat spre politică și spre litere. Cel mai favorabil teren pentru aceste două direcțiuni nu putea să-l găsescă, decât în capitală. Drept aceea junele Thiers merse la Paris în anul 1820. Era togmai timpul, când partidul liberal începea încontra restaurațiunei Bourbonilor acea luptă ageră, care și-a gă-sit sfērșitul pe baricadele rădicate în memorabilele țile ale lui Juliū. Thiers abia era de 24 de ani. Sosind în Paris, el se puse în legătură cu compatriotul seū Manuel, care 'l recomandă lui Étienne, redactorul-șef al țiarului „Le Constitutionnel“. Acesta era organul principal al opozițiunei de atunci. Thiers fu primit ca colaborator la „Constitutionnel“; în scurt timp articoliū junelui colaborator începuseră a fi gustați și căutați de public. Spiritul cel fin și argumentațiunea temeinică, precum și alte calități de scriitor, căștigă lui Thiers preste curēnd un renume. Dară energia acestui om era cu mult mai mare, tragerea de inimă la lucru era cu mult mai intensivă, decât ca el să se fiă putut mărgini numai pe lângă ceea ce scria pe sama țiarului „Le Constitutionnel“. Thiers își lărgi decī cercul activității literare, că-cī scia, că e bine primit din partea publicului. Copil al revoluțiunei, născut în miđlocul valurilor și fortunelor ei, crescut sub impresiunea produsă de ea, Thiers se apucă să-ī serie istoria. Istoria Revoluțiunei franceze, op eșit din condeiul unui om tiner, ce e drept, ajutā cu tōte acestea lui Thiers, ca să devinā și el unul din corifeiū partidului liberal. Lupta încontra Restauratiunei devenia din țic în țic tot mai înverșunată. Thiers, spre a susține cu mai mult succes acēstă luptă, fundă cu Armand Carrel și cu Mignet țiarul „Le National“, care ajunse a fi organul de frunte al opozițiunei. În cancelaria acestui organ de publicitate a fost redactat faimosul protest al țiaristilor încontra celebrelor ordonante ale lui

Carol X. După revoluțiunea dela 1830, Thiers a fost unul din principalii fondatori ai monarhiei constituționale cu regele Louis Philippe în frunte. Monarhia constituțională era ideea, pentru care acest bărbat se lupta cu toate armele spiritului său. După instalarea acestei monarhii, Thiers fu ales deputat de orașul Aix; preste această el a fost chemat la postul de sub-secretar de stat în ministerul de interne. În anul 1832 el deveni ministru de comerț și lucrări publice sub președința lui Lafitte. În anul 1834 trecu apoi la ministerul de interne. Pe timpul acesta se nasc între Thiers și Guizot nisece ne'nțelegeri, care aduc pe acești doi bărbați într'o luptă serioasă. Această luptă se fini cu căderea lui Guizot. Mai târziu începu a se călătina și tronul lui Louis Philippe și revoluțiunea din 1848 puse capăt domniei regelui-burges.

După lovitura de stat dela 2 Decemvre, făcută de Napoleon III, Thiers a fost pus pe listele proscrisilor. Părăsind patria, pentru a cărei fericire se luptase cu atâta bărbăție și rezoluțiune, el până la anul 1862 petrecu ca esilat prin Anglia, Helveția și Italia. În anul 1863 reîntrând în țară, fu ales deputat din partea Parisului. Thiers se aședă între rangurile opozițiunii și combătea imperiul, la a cărui cădere el contribui foarte mult. Când se declară războiul Germaniei, Thiers se rădică și combătu cu totă gravitatea sa ideea acestui război. În loc de-a fi ascultat, el a fost luat mai mult în rîs de către majoritatea Camerei. Timpul a dat însă dreptate tuturor prevederilor și temerilor sale: Sedanul l'a răsbunat de toate batjocurile îndreptate asupra-i.

Cel mai mare rol politic al lui Thiers începe dela 4 Septemvre 1870 încóce. Guvernul provisoriu republican, instalat după răsturnarea lui Napoleon III, dete lui Thiers o misiune diplomatică foarte grea și delicată. Marele patriot colindă de-arëndul pe la cele mai de frunte cabinete europene și cercă a le îndupleca, să întrevină în favórea nenorocitei sale patrii. Simpatiile popórelor însoțiau pe

betrânul diplomat în această escursiune, care n'avu însă rezultatul dorit. În anul 1871 fu ales de 26 departamente deputat în Adunarea dela Bordeaux. Această Adunare îl puse în fruntea puterii esecutive. Thiers se devotă acum cu totul patriei sale și-i aduse imense servicie. Mai întâiu el invinse Comuna și sugrumă prin arme cea mai periculoasă din toate revoluțiunile. După aceea încheiă definitiv pacea cu Germania și eliberă apoi teritoriul francez de ocupațiunea străină prin plătirea celor 5 miliarde. În fine, Thiers fundă republica și restabili ordinea și liniscea din lăintru. Mai mari servicie nu se puteau cere dela un muritor. Și răsplata pentru toate acestea? Să mai amintim óre resturnarea lui Thiers dela putere? Istoria e prea recentă, decât să mai avem trebuință de-a o reaminti. Dela crearea septenatului încóce neobositul patriot s'a luptat necontentit în fruntea republicanilor pentru manținerea și întărirea instituțiunilor republicane. Activitatea lui atât era de mare, încât a devenit proverbială.

Afacerile politice n'au împiedecat pe acest ilustru bărbat de-a se ocupa cu lucrări literare de mare importanță. Meritele lui pe acest teren au fost recunoscute de timpuriu, că-cî deja la anul 1834 el fu ales membru al Academiei franceze. Opul său istoric cel mai însemnat, pe care a nceput a-l publica încă pe la anul 1845, este: Istoria Consulatului și Imperiului, care nu i-a adaus numai renumele, ci i-a adus și venituri bănesce foarte considerabile.

Thiers a închinat patriei sale o activitate de o jumătate de secol. A scrie o istoriă despre lunga carieră politică, ce a pereurs, ar fi, a scrie istoria Franciei dela 1830 până la 1877. Numele lui e legat de toate evenimentele mari, care s'au petrecut în acest interval de timp. Ar fi greu a enumera cu de-amăruntul toate meritele lui față de poporul francez. Însă cel mai frumos titlu, cu care Thiers s'a coborît în morment este de sigur acela, pe care și-l'a căștigat prin liberarea teritorului francez și prin fundarea republicei franceze.

A r m a t a r o m â n ă.

(Fine.)

La cas de concentrării și de războiului rezervele se chiamă sub drapele.

II. Armata teritorială.

Aceasta se compune din: 8 regimente de infanteriă cu numirea de dorobanți, 8 regimente de cavaleriă seú de călărași, 33 de baterii, câte una pentru fiă-care district.

Regimentele de dorobanți se compun din 33 de batalione. În timp de pace ele sunt însărcinate cu paza frontierelor, cu poliția vamelor și cu ținerea garniziunii prin diferitele districte. Regimentele de călărași cuprind 33 de escadrone; acestea fac serviciu de geandarmi prin județe. Organizațiunea batalionelor de dorobanți este identică cu a batalionelor de liniă.

În fiă-care companiă seú escadron din armata teritorială ómenii sunt împărțiți în câte 4 serii; serviciul fiă-cărei serii începe duminica și se termină în duminica viitoare. Astfel ómenii se află 1 săptămână sub arme și 3 acasă. Serviciul preste tot este de 8 ani, 6 sub arme și 2 în rezervă.

Recrutarea ómenilor din armata teritorială se face în acelaș timp și în acelaș mod ca și în armata permanentă: cele dintăiu numere trec în armata permanentă, érá numerele următoare în cea teritorială. Călărașii se iaú din acei tineri, cari posed miqlócele d'a-și procura calul. Fiă-care călăraș servește în județul seú.

Trupele teritoriale se mobiliséză și se concentréză ca și cele permanente.

III. Milițiile.

Milițiile se compun din 2 clase: clasa întâiă cuprinde ómeni dela 21 până la 29 de ani, clasa a dóua dela 29 până la 37. Ómenii clasei a dóua provin parte din armata permanentă și teritorială, parte din clasa primă. Afară de împărțirea arétată, mai esistă și alta în stări seú chiamări. 1-a stare cuprinde pe milițianii neinsurați și veduvi fără copii, a 2-a pe cei însurați, fără copii, a 3-a pe cei însurați și veduvi cu copii. Prima stare se póte chiama în serviciu la orî-ce ocaziune.

Milițianii sunt organizați în batalione și în escadrone;

pe fiă-care district vine câte un batalion și un escadron. Ei se eserează duminicile prin comunele lor. Pentru scopul instrucțiunii milițianii se concentrează astfel: cei de clasa întâiu de două ori pe an, primăvara și toamna, cei de clasa a 2-a numai toamna. Timpul concentrării e de 15 zile. Instrucțiunea e pusă sub priveghierea cadrelor armatei teritoriale. La concentrări milițianii numai în timp de 48 ore trăesc cu cheltuēla lor, d'aci înainte ei sunt întreținuți de stat.

Erarehia oficerilor e togmaī ca în armata permanentă. Oficerii sunt luați din rangurile armatei seū chiar și dintre milițieni.

IV. Glótele și garda orașenescă.

Toți ómenii valiți dela 37 până la 46 de ani aparțin glótelor și gardei orașenesci. În timp de rēsoiū glótele se organiscēzā în mici corpuri spre a manține ordinea în comunele lor. Cei mai valiți pot fi chiāmați să coopereze cu milițiile. În timp de pace, pe când armata permanentă și teritorială sunt concentrate la manevre, glótele și garda orașenescă fac serviciul de garnizónă.

Acestea erau forțele armate ale Romāniei înainte cu 4 — 5 ani.

Armamentul și echipamentul încă nu lāsau mult de dorit.

După anul 1866 infanteria căpētā puscī cu ac prusiane. Mai tārliū acestea furā înlocuite cu puscile de sistemul Peabody la infanteria armatei permanente. Armata rămase cu puscile cu ac. Pentru instruc-

țiune ómenii se servesc cu puscī de sistemul vechiū transformat.

Echipamentul roșiorilor este ca al cavaleriei prusiane cālārași sunt echipați întogmaī ca și cavaleriile ușore din țerile limitrofe.

Cele 2 regimente de artilerie erau montate unul cu tunuri de bronz, altul cu de cele de oțel sistem prusian. În arsenale se aflau tunuri în rezervă încă pentru 2 regimente, apoi 100 ghintuite în bronz, care se încarcă pe la gură.

Teritoriul Romāniei e împărțit în 4 divisiuni militare avēndu-și reședința în Craiova, Bucuresei, Galați și Iași.

Dela 1872 încóce, mai ales înse în 1876 și 1877 s'au făcut mai multe îmbunătățiri în armata romānă, s'a sporit numărul ómenilor și armamentul s'a perfecționat.

Cunóscem cu toții batjocurile și calomniile adresate soldaților romāni de unele țiare europene, mai vērtoș de cele din Austro-Ungaria. Pasiunile politice și de rasă atât de mult au orbit pe corespondenții și pe redactorii acelor țiare, încât nu se sfiesc a tēri prin noroiū și a înegri o armată, care până acum n'a dat măcar o singură probă de nedisciplină și de lașitate. Nu ne vom perde timpul cu deșerta încercare de-a converti la adevēr pe acei nobili reprezentanți ai civilizațiunei apusene, cari se cred în drept a nu mai ținea samă nici de scopul presei, nici de bunele cuviințe. Căci deja brava armată romānă a dat de minciună pe toți detractorii ei, batāndu-se c'un eroism antic în Bulgaria contra turcilor și făcēnd admirațiunea tuturor. Chiar contrarii nu pot să nu recunóscă, că armata romānă merită a fi pusă lângă orī-ce altă armată a Europei.

CONVERSAȚIUNI.

Morbii și sănătatea.

Cea mai mare și mai scumpă comóră a omului în lumea acēsta nu este nici avuția, nu sunt nici titlurile seū rangul, — este sănătatea.

Acēsta o sciū ómenii fórte bine. Ei când se întēlnesc unii cu alții, mai întâiu se întrebă de sănătate; când se despărtesc, ei își dic de ordinar: sănătate bună! mai rămâneți sănătoși! să ne vedem sănătoși!

Sănătatea e cea mai scumpă comóră, că-cī fără ea nime nu póte fi fericit. Ar trebui prin urmare, ca ómenii să pórtē pentru dēnsa cea mai mare grijă.

Vorba să fiă!

Ómenii își păzesc comorile de bani, să nu le fure hoții; ei păzesc hainele lor, să nu le strice moliile; pórtă grijă de tóte deșertăciunile lumesci, de petreceri și de lues. Încât pentru sănătate, ea se lasă în grija lui Dumnezeu, în grija medicilor

— Dómne, dă-mi sănătate, ține-mi sănătatea! Domnule doctor, fă-mē sănătos!

Aceste vorbe se pot auzi în tóte zilele și în tot locul.

Într'aceea sănătatea fuge mereu de ómenii, cari o desprețuesc neingrijindu-o; ea dispare pe nesimțite și face loc morbilor. Și să te miri! Togmaī în acest secol de civilizațiune sănătatea devine din ce în ce mai rară, morbiī însă devin tot mai numeroși, mai îndērētnici și mai periculoși.

Afirmăm acēsta mai vērtoș față de societatea de prin orașe. Prin orașe putem dice, că societatea preste tot e morbósă; orașele devin pe di ce merge nisce adevērate

spitaluri, unde se adăpostesc miī și érá miī de morboși, unde mórtea găsesce secerișul cel mai îmbelșugat.

Ce contrast între ómenii dela țēră și între cei dela oraș!

La țēră ómenii sunt preste tot veseli și vioi; arată tragere de inimă la lucru, arată energiă; ei mănāncă tot deuna cu poftă și dorm linisciți; în fața lor abundēzā roșata și frescóra; ei sunt bine dispuși, rid, glumesc și le place să trăescă.

Étā tot atâtea semne de sănătate!

Cum e însă pe la orașe?

Locuitorii orașelor de cele mai multe ori se arată lipsiți de orī-ce bucuriă de viētă; ei țī se par tot posomorțiți, întristați și chiar desperați. Trândăvia, obosēla și somnulența sunt nisce însușiri atât de ordinare, atât de frecvente la locuitorii orașelor; fețele lor sunt palide; ei nu au mai nici odată apetitul întreg, nici somnul netulburat.

Tóte acestea sunt semne de morb!

Morbii, de cari suferē locuitorii de prin orașe, sunt mulți la număr și fórte feluriți; sunt morbi de sänge, de stomac, de plămāni, de ficat, de splină și de altă natură. Ei sdruncinā cu desēvērșire starea fisică și morală a miī de ómeni, bētrāni și tineri, bărbați și femei; urmările și efectele lor sunt întipărite pe fețele a miī de nenorociți.

Uitați-vē bine împrejurul vostru și spuneți ce vedeți pe tóte stradele și prin tóte piațele orașelor mari? Vedeți nisce creaturi, ce vē imple sufletul de compătimire: trupuri deșelate, óse fără carne, membre tremurătoare, sute de pitiți, nevoiași, sluiți un trist cortegiū de umbre și

schelete omenesci, mergând cătră mormânt, împlînd aerul de suspine și vaete, care ne sfășie inimile.

Dumnezeule, ce aspect îngrozitor, ce lucru de jale!

Și care să fiă cauzele atâtor morbi, ce fac pe ómenii să degenereze vîdînd cu ochii? Pentru ce cauzele morbilor sunt mai numeróse în orașe, decât la sate?

Sătenii respiră tot deuna un aer curat, trăesc așa dîcînd scăldați în lumina și căldura respîndită de rațele sórelui; în orașe aerul curat e mai rar: atmosfera în case și pe strade e stricată prin evaporatiuni impure, prin tot felul de miasme. La sate mai tóte ocupațiunile sunt împreunate cu mișcare, și mișcarea, la rîndul ei, adaugă apetitul, întăresce trupul; ocupațiunile orașenilor, de ordinar, sunt împreunate cu șederea și cu trîndăvia, ceea ce înpuținează apetitul și produce molesire. Cei dela țeră sunt espuși ploilor și recelilor mari, care încă contribue la întărirea trupului și la oțerirea forțelor; cei dela orașe se feresc de ploii și de orî-ce asprime a temperaturii. Sătenul dórme, în genere, pe așternut de paie și se învêrtóșează; orașanul zace în paturii mói de pene și se molesesce. Alimentele sătenilor sunt simple și naturali; ale orașenilor sunt alese și meșesugite. La mesele din sat domnesce cumpétul și frugalitatea; la cele din oraș de multe orî domnesce necumpétul și îmbuibarea. Beutura țeranilor de ordinar e apa rece și próspetă; orașenii se ametesec cu beuturi spirituóse, se iriteză cu céiurile și cu caféua. Sătenii se feresc de orî-ce esces; ei muncesc cât e draga de di, érá nóptea dorm linisciți; cei dela orașe se dau la tot felul de desfrênări și petrec nopți întregi nedormite.

Étá pentru ce țeranii sunt mai mult sănătoși, érá orașenii în cea mai mare parte morboși, séu înclinați spre morbi.

Locuitorii orașelor vîdîndu-se coplesiti de morbi, chiamă pe medicii, să-i vindece și se uită la ei ca la Dumnezeu. N'avem nimic încontră; recunóscem, că medicii și medicina aduc ómenilor nisce servicie, de cari ei nici odată nu se vor putea lipsi.

Dar și medicii cei mai bunii vor trebui să recunóscă dimpreună cu noi, că prin medicamentele ce întrebuintează, ei în cele mai multe cazuri nu restaurează sănătatea, ci numai o cârpesc. Ba mai mult încă: așa numitele remedie eroice, diferitele otrăvi și argintul viii, ce se dau morboșilor, înlăturază un morb și provócă altul în loc, — altul séu chiar mai mulți.

Un fenomen curios trebuie să ne preocupe în privința morboșilor. Sătenii cad adese orî în morbi fórte gravi și se însănătoșează fără nici un ajutor medical; orașenii căduți în aceiași morbi, orî cât ar fi căutați de medicii, totuși nu prea scapă de mórte.

Care va fi cauza acestui fenomen?

La orî-ce fel de morb natura însași are nésuinta de-a restaura sănătatea; în tóte organisme se manifestază așa numitul proces natural de vindecare. Cu cât organismul e mai viguros, mai întreg și mai puțin slăbit, cu atît mai mult contribue și natura la vindecarea rului.

Orașenii își slăbesc adese orî organismul chiar din frageda prunciă: prin urmare la ei natura nu póte ajuta atît de mult.

E trist a constata, că medicina pe lângă tóte opintirile ei nu e încă în stare, să combată mai cu succes efectele morbilor. Dîce-vom óre, că sciința medicală e neputincióasă față de scopul ei, că e nefolositoare?

Ferescă Dumnezeu!

Medicina n'are decât să-și mai schimbe calea și metodele și putem fi încredințați, că ea va fi binecuvîntată de omenimea suferitoare.

Până acum medicina a fost mai mult curativă: scopul ei era de-a vindeca morbiu deja iviți, — a-i vindeca mai vêrtos prin medicamente artificiale, scóse din felurite substanțe. Acéstă cale, acest metod începe a fi combătut din partea mai multor medicii. — Ce fel? — dîc ei — medicamentele trase din nisce substanțe mórte ar fi în stare, să influințeze în mod hotărîtor asupra organismului viii? ar fi în stare, să asigureze o vieță periclitată?

Pe viitor suntem încredințați, că medicina va apuca altă cale; ea va deveni cu timpul ceea ce ar trebui să fiă, va deveni și mai mult medicină preventivă. Scopul ei principal va fi, să împiedece morbiu d'a se nasce, să-i prevină.

Stimez pe orî-ce medic, care va veni în casa mea, să vindece un morb deja ivit; voiú adora însé pe acel medic care va veni, să mă învețe, cum să împiedec morbul d'a se nasce.

A împiedeca nascerea morbilor, a preveni esistența lor, va se dîcă a conserva sănătatea. Étá un problem, a cărui deslegare o așteptăm dela cel mai apropiat viitor.

Și prin ce fel de miđlóce s'ar putea conserva sănătatea, scumpa sănătate, comóra omului cea de mult preț? Cele mai de frunte miđlóce de conservare sunt următoarele:

Aerul și apa; curețenia; nutrirea simplă și naturală, împreună cu o dietă rațională; mișcarea, mai ales sub cerul liber; repausul la timp și în măsură cuvenită; salubritatea locuințelor și îmbrăcămîntea acomodată. Scăldarea în riuri, băile căldufe, preâmbările prin aer, gimnastica și vênătórea vor păstra organismului acea tăriă firescă, ce alungă morbiu departe de om; curățenia trupului, repausul de peste nópte și mai pe sus de tóte respirarea de aer curat vor înlesni funcțiunile organelor nóstre și ne vor scuti de multe neajunsuri; locuințele bine aerisate și ferite de umeđelă apoi vestmintele acomodate climatei și temperaturii vor avea aceleași efecte binefăcătoare. Nutriméntul, la rîndul séu, cu cât va fi mai simplu și mai firesc, cu atît mai mult ne va asigura de dușmanii nostri cei mai înverșunați, adecă de morbi.

Aceste miđlóce constitue ceea ce am putea numi condițiunile naturali ale vieții; pe cât timp aceste condițiuni sunt date, organismul este, în genere, sănátos; îndată ce în locul condițiunilor naturali, vom pune altele meșesugite, sănătatea noastră începe a se sdruncina.

Dar față de medicina preventivă éráși să nu ne facem astfel de ilusiuni, încât să credem, că ea va stérpi toți morbiu ca printr'un farmec. Nu. Cât va trăi omul în acéstă lume, va esista și réul, vor esista și morbi, dar mai puțin.

Prin urmare rolul medicinei curative încă nu va înceta nici odată. Se va schimba însă metódu ei. Madicamentele artificiali vor face tot mai mult loc celor naturali; medicina curativă va deveni naturală.

Hippocrates a đis înainte cu 2000 de ani: Natura vindecă, nu omul.

Am arétat mai sus, că natura, de câte orî suferé organismul, tînde a restitui sănătatea. Medicii n'au decât să sprîjinéscă, să secundeze procesul naturei, anume prin acele miđlóce, pe care ni le oferă mama-natură, și mai vêrtos prin dietă.

Ce face grădinarul?

El taiă de pe plantă toate părțile de prisos, care o împovăreză fără trebuință; udă planta uscată; uscă pe cea umedă; plantei tropice îi dă mai multă lumină și căldură, era celei palustre de nord mai multă umedă și răcoare ect.

Așa va face și medicul.

Unde se observă prisos, va scădea; lipsei va opune adausul; esecul de căldură îl va stămpăra cu frigul, esecul de frig cu căldura; trândăvia o va înlătura prin mișcare, iritațiunea febrilă prin linisce; slăbiciunii va substitui tăria, umedelei secitatea său uscăciunea.

Etă mișlocele naturali pentru restaurarea sănătății.

Așa dară sperăm că pe viitor rolul medicinei și devisa ei va fi: conservarea și restaurarea sănătății.

Acum încă două cuvinte înainte de-a termina.

Ar fi timpul, domni mei și domnele mele, ca fii-care om cărturar să caute a se familiarisa cu principiile științei medicali și cu acele noțiuni de igienă, care sunt mai lesne de cuprins. Adevărații medici vor petinde acesta dimpreună cu noi; ei vor putea face cu mult mai mult în favoarea pacienților lor, decât acestia vor fi și ei înșiși medici până la un grad oarecare.

Decă într'adevăr considerăm sănătatea ca cea mai scumpă comoră a noastră, apoi să ne silim a învăța cătuși de puțin și arta d'a conserva această comoră!

C o r e s p o n d i n ță .

București, în 28 August 1877.

România în foarte multe privințe este o țară singură în felul ei. Îndeobșce se zice, că Românii iaă lucrurile din viața publică, ba chiar și multe din viața privată, drept lucruri, care numai par a fi, ce sunt. Adevărul e, că Românii de astăzi nu par, și foarte adeseori nici nu sunt pătrunși de cele ce țin ori fac. Pentru aceea viața noastră atât de lesne poate să facă impresia unei mari parodii, în care toate lucrurile se petrec într'un chip silnicios și mai mult, ori mai puțin prefăcut. Parlament român, ministere române, viață publică română, universitate română, conservator român, pinacotecă română, lucrare literară română, — toate acestea asupra străinului, ba chiar și asupra noastră, adeseori fac impresia unor lucruri, ce sémănă mai mult a parodii, decât a lucruri luate în serios. — În sfârșit s'a mai pus la cale și un război român, care de asemenea foarte lesne ar putea să pară — mai ales străinilor — o simplă parodie tragică.

Dar toate se pot părea așa numai pentru aceia, cari nu și-au dat samă despre firea poporului român.

E de un oșebit interes să vezi, cum se înfățișază Bucureștii, capitala României, în vreme-ce oștirea română stă peste Dunăre, ca să dea piept cu dușmanul. Decă nu ai ști, că te afli în capitala unei țări, care togmai se războiesce cu un vecin aspru și neînduplecat, nu ai găsi nimic, ce să-ți aducă aminte, că la depărtare de câte-va ore de acest oraș cetele înarmate se încaieră în lupte sângeroase. Ți' când stai de vorbă cu unul și cu altul și vorba e despre război, omenii vorbesc despre biruințele unora și despre perderile altora, despre putințele, ce se pot ori nu se pot prevedea, despre temerile și speranțele Țilei; în sfârșit omenii vorbesc despre războiul, în care se află încurcați, cu o linisce sufletescă, ce te-ar putea face să crezi, că întâmplările, de care se vorbește, se petrec peste nouă mări și nouă țări. — Și vorbind drept, pentru ce adevărat omenii să se lipsescă de cel mai prețios dar al vieții, de liniștea sufletescă? Oștenii au trecut Dunărea: e trebuia lor să-și facă datoria pe câmpul de luptă, dând celor de-acasă puțință, de a-și face și ei, în felul lor, datoria. Decă își fac, ori nu-și fac datoria, — asta e altă vorbă: destul că ei își caută după plac de trebile Țilei. Săra apoi, săra e vremea, când Bucureșcenul resuflă.

Îndată ce dă în amurg și ziua începe a se învăli în noapte, Bulevardul, Podul-Mogoșoiei, grădina Episcopiei și

Calea Târgoviștei încetul cu încetul se împlu de omeni. Pe când se aprind felinarele, lumea se îmbulzesc, năvălind în vii valuri vorbitoare la dreapta și la stînga. Pretutindinea șgomotul e asurzitor. Birjile străbat în gona mare peste pietrele vântoșe, birjarii strigă din cale, „Tramvaganul“ șuieră, băeții cu Țiare se îndesuesc, strigând mereu, pîntre omeni, Olteni cu pome își ofer negoțul; în sfârșit, la tot pașul găsești ceva, ce-ți stă în cale, ori întâmpini pe cine-va care te opresce.

Peste puțin lumea se răresce întru cât-va. Omenii se împart pe la grădini. Grădinele, unde Bucureșcenii își petrec serile, sunt cu sutele. Abia poți merge câți-va pași, fără ca să auzi musică. Numai decât în centrul orașului, cu totul aproape una de alta, sunt vre-o cincideci de grădini. Și toate sunt pline, de ore-ce fii-care din ele are publicul său anumit. La „Rașca“, unde capela Wiest în toate serile dă concerturi, se adună un fel de omeni, și numai decât alături, la „Stavri“, unde cântă taraful de lăutari al lui Dinicu, se adună alt-fel de omeni. Și Ți' Ți' alt-fel de omeni petrec serile pe la „Ideia“, pe la „Strobel“, pe la „Brenner“, pe la „Stefan cel mare“, unde cântă capela gardei naționale, pe la „Amiciții“, — în sfârșit pe la toate acele grădini, care prin înfățișarea și reclamele lor ne chiamă la petrecere. Astfel cetim pe părății caselor nisce afișe mari, cum e bună-ora acesta:

„Astăzi, la atata și atata, mare serată musicală și artistică, două musică, iluminațiune brulantă, foc bengal, sôrele și luna vor apărea în tricolor național, două balone mari, rachete ect. ect. Întrarea gratis.“

Lumea se gătesce, plécă și se grăbesce, să ia parte la această sêrbare. Cei mai mulți petrec apoi sêra, mutându-se dela o grădină la alta.

În câte-va din aceste grădini se dau reprezentațiuni teatrale. Pascali invită lumea la „Guichard“, Ionescu la „Marele Hotel Dacia“, elevii asociați la „Union“, o altă trupă de actori pe la „Jignița“, pe la „Walhala“ și numai poliția mai scie pe unde.

Mai presus de toate e însê „Leu cu cărnatu“ și câmpul dela Filaret, unde se adună așa numita mitocănime. Cu deosebire aici Bucureștii ni se înfățișază, cum numai singuri sunt

Pe la 11 cêsuri ulițele Ți' încep a se împlea și pe la miezul nopții ele sunt pline de omenii, ce se întorc pe acasă.

Fata italiană. (Pag. 48).

Cam așa ni se înfățișează Bucurescii pe timp de răsboi.

Dar peste ți vedem înaintea marelui hotel de pe Bulevard câte-va sute de ómeni cu fețele neplăcute, cu mișcările neastâmpărate, ómenii, cari nu sémână a bine. Treceam prin mijlocul lor și auđim nisee cuvinte ca acestea: Wie haist, hast e gesehn, wus fir e waar. Le auđim și numai decât simțim, că unde-va se petrece un lucru primejdios; îi vedem, și numai decât ne mirósă a stîrv. Aștia sunt gheșeftarii, ce fac treburi cu ale răsboiului.

Apoi pretutindinea vedem ofiteri ruși și surori de caritate. De cât-va timp avem și surori de caritate române. Cele rusesci sunt îmbrăcate în haine cenușii; cele românesci pórta rochiile de pânză ne înalbită. Ceea ce le deosebesc însă mai ales, e bucațica de gust, pe care românele au pus-o în portul lor. Ele se lęgă la cap cu ștergare, unele chiar cu ștergare de borangie și anume, se lęgă cu

atât gust, încât trecînd pe lângă ele, nu putem să nu ne oprim, spre a le privi mai îndelung.

Atâta-î tot: ovreii de pe Bulevard, ofiterii rusesci și surorile de caritate. Dăcă nu ar fi aceste trei lucruri, nimic în înfățișarea Bucurescilor nu ne-ar aduce aminte răsboiului. Dar și cu acestea ne-am deprins atât de mult, încât ele ne par ca nisee lucruri, care de sine se înțeleg.

— Grozav sunt de nepăsători Românii aștia! — ar putea ȳice străinul, care petrece în Bucuresci. Nepăsătorii însă nu sunt; ci așa e Românul. El își păstrează liniștea sufletescă în tóte împrejurările. Chiar pe câmpul de răsboi Românul e vesel; chiar în focul luptei el șăguiesce. Oștenii români de peste Dunăre fac recunósceři și când se întorc în lagăr, se pun de jócă hora.

Suntem un popor trecut prin multe bune și prin multe rele; ne-am deprins a rîde de necazurile vieții, a le în-tîmpina cu liniște sufletescă și a căuta mulțămirea vieții cu deosebire în noi însine.

V a r i e t ă ȳ i.

Fata italiană. Italia e acea țără, pe care natura a înzestrat-o cu multe și cu mari averi, cu nenumărate frumseți. Sub cerul ei senin și vesel cresc în abundență fructele dulci și parfumate, florile cele mai frumos colorate, care îmbată prin mirosul lor. Într-o țără atât de binecuvîntată s'ar putea óre, să nu întîmpinăm și frumseți femeesci de cele mai perfecte: Femeile italiene, mai ales fetele, sunt uneori atât de frumoșe, încât numai privindu-le, te simți răpit de nisee farmece negrăite. Artiștii adeseori își caută idealul frumseții printre fiicele Italiei și cu drept cuvînt. Ilustrațiunea din numărul de astăđi (pag. 47) va da cetitorilor noștri o ideeă cât se póte de lămurită despre frumusețea italiană. În tóte formele acestei figurii se esprimă perfecțiunea. Portul e întogmit astfel, încât nu ascunde nici una din acele frumuseți, prin care póte să strălucescă o femeică. Cu cât vom examina mai mult și mai cu de-amăruntul chipul acestei fete, cu atât mai vértos ne vom convinge, că ei nimic nu-î lipsese și nimic nu-î prisosese. Apoi acea espresiuie gânditoare și aprópe melancolică, óre de unde provine ea? E un secret al inimei, un dor, un amor, despre care noi nu șcim nimic! . . .

Stégul profetului. S'a scris mult prin ȳiarele europene despre stégul profetului, pe care Turcii amenință că-l vor desveli la cas de pericole extreme. Éta câte-va aménunte despre acest stég atât de celebru: El are două coși în lungime și un cot și jumătate în lărgime; e de colóre verde închisă. Stofa stégului provine dintr'o perdea, ce era atárnată la ușa camerei sultanei Aicha, soția favorită a lui Mohamet. Când profetul se afla pe patul de mórte, generalii oștirilor, cari aveau să plece la răsboi, au venit să primescă ordinele lui Mohamet. Când generalii erau să plece din casa profetului, sultana le dete perdéua dela ușă, ca să le fiă ca un semn de ținere la olaltă în luptele purtate pentru apărarea islamului. De atunci această perdea s'a păstrat ca un odor de mare preț în palatul sultanilor. Stégul profetului nu se desvleșec decât în momentele critice și la întreprinderi estraordinare. În anul 1683 acest stég fălfaia pe zidurile Vienei. Desvélirea lui e împreunată cu mari ceremonii religioșe, care entusiasmează pe popor și-î adauge fanatismul

O păcălitoră românescă. Un călător, care veni în luna trecută din România, ne povesti următórea întemplantă: O barcă românescă plutia prin apele din apropierea Chiliei. La o distanță cam depărtată staționa un vapor turcesc. Turcii de pe acest vapor, îndată ce zăriră barca, se puseră s'o urmărescă spre a o captura. Micul personagi al barcei nu-și perdu presința în fața vaporului inimic și nu se grăbia nici decum să scape în partea de dincoace. Barca plutia tot înaintea vaporului, când drept înainte, când de-a crucișul și* de-a curmeđișul. Ómenii din barcă se părău, ca cum ar fi âmblând să caute ceva. Dela un timp barca nu mai da înainte, ci se învertia într'un singur loc, așteptând sosirea vaporului. Bucuria Turcilor! Ei siliau din tóte puterile, să ajungă la barcă și să pună mîna pe ea. Vaporul tot înainta . . . înainta răpede . . . când deodată, ce să veđi? Vasul turcesc se împlântă într'un strat de nisip și rămase întepenit. Românii de pe

barcă atraseră într'adins vaporul în acest loc periculos; după ce vedură că manopera le-a reușit de minune, ei își urmară drumul mai departe rînd și făcînd Turcilor semn, să se ica după deșii. Frumósă păcălitoră.

Premiul Rochefort. În lupta dela Sedan mareșalul Mac-Mahon a fost rănit la un picior și trebui să părăsescă câmpul de onóre. Sunt ómeni, cari nu vor nici decum să cređă în rana mareșalului. Cel mai necredincios și mai obstinat decât toți este negreșit vestitul Henri Rochefort. Acesta se ȳice, că ar fi destinat un premiú de 10,000 franci pentru acel medic, care va fi în stare să probeze, că Mac-Mahon intru adevér a fost rănit. Nu șcim, dăcă vre un medic va fi cástigat, acest premiú până acum.

Statistică. Din Roma se comunică ȳiarului vienez «Presse» următóarele notițe statistice despre ordinul societății lui Iisus: Ordinul e pus sub un căpitan și se împarte în cinci corpuri, care se numesc asistente. Aceste corpuri sunt distribuite astfel: cel dintăiu în Italia, al 2-lea în Germania, al 3-lea în Franția, al 4-lea în Spania și al 5-lea în Britania-mare. În anul 1875 numărul membrilor ordinului era de 10,000, cari se deosebesc în preoți, scolastici, coajutori și noviți. Ei se află: în Italia 873 preoți, 203 scolastici, 415 frați; în Germania 1131 preoți, 707 scolastici, 652 frați; în Franția 1344 preoți, 799 scolastici, 784 frați; în Spania 515 preoți, 424 scolastici, 400 frați; în Anglia 451 preoți, 391 scolastici, 300 frați. Toți din tóte țerile fac deci 9299 preoți, scolastici și frați. Ceialalți 700 se află prin novițiate, unde se pregătesc s'ajungă și ei în clasele numite. Se póte presupune, că a patra parte a iesuiților sunt misionari afară din Europa.

— În Helvetia esistă 3552 de asociațiuni pentru scopuri de cultură. Numérul total al membrilor acestor asociațiuni e de 230,000; pentru scopuri de utilitate comună sunt 247 de asociațiuni, pentru scopuri sciencifice 416, pentru scopuri artistice 1873, pentru cultură generală 816 și pentru desvoltarea corpului 200.

Notițe economice. Un escelent surogat de cafea se póte prepara din pâne albă. Pânea se taia în bucăți mărunele; aceste bucăți se prăjesc deodată cu caféua și prin acesta ele absorb o parte din oleiul și din aroma cafelei. Pânea cea négră e mai puțin recomandabilă pentru acest scop, mai ales când e prea dospită. Pânea întrebuițată la prepararea surogatului să nu conțină într'ensă nici un fel de condimente, de óre-ce acestea ar putea să strice gustul cafelei.

— *Cu raport la bucătării.* Multe bucătărese au datina de pun în apă pe timp mai îndelungat atât carnea, cât și diferitele legumi cu scop de-a le conserva próspețe. Acesta e, după «Fundgrube», o mare greșelă și étă pentru ce: Apa posede însușirea d'a suge din substanțe togmai părțile cele mai fine. Cu cât apa conține mai multă sare, cu atât slăbesce mai mult substanțele alimentare. Drept aceea carnea și legumele nu trebuiesc supuse influinței apei, decât numai până când se spală, că-cí altfel ele vor perde mult din gustul și din tária lor.